

تاریخ ادبیات ایران

جلد اول

از آغاز عهد اسلامی تا اوایل قرن هفتم هجری

[خلاصه جلد اول و دوم
تاریخ ادبیات در ایران]

دکتر ذبیح‌الله صفا

انتشارات فردوس

صفا، ذبیح‌الله: ۱۲۹۰-۱۳۷۸.
تاریخ ادبیات ایران / تألیف ذبیح‌الله صفا؛ تلخیص از سید محمد ترابی.-
تهران: فردوس، ۱۳۷۸. (ج. ۱) 2-015-320-964-978 ISBN
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار).
خلاصه جلد اول تاریخ ادبیات در ایران - از عهد اسلامی تا دوره سلجوقی
خلاصه جلد دوم تاریخ ادبیات در ایران - از قرن پنجم تا قرن هفتم هجری
۱. ادبیات فارسی - تاریخ و نقد. الف. ترابی، سید محمد، خلاصه کننده. ب.
عنوان.

۸ / ۹

PIR ۳۳۷۴ / ۷ ص

۴۴۳۷ - ۷۵ م

کتابخانه ملی ایران

الف ی ۱۳۷۰

نشر فرهنگ روز

انتشارات فردوس

انقلاب، خیابان دانشگاه تقاطع نظری کوچه میرهادی پلاک ۲۲ طبقه اول. تلفن ۶۶۴۱۸۸۳۹-۶۶۴۶۹۳۳۸

تاریخ ادبیات ایران (جلد اول)

دکتر ذبیح‌الله صفا

(خلاصه جلد اول و دوم تاریخ ادبیات در ایران)

تلخیص: دکتر سید محمد ترابی

چاپ هفدهم: تهران - ۱۴۰۳

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

همه حقوق محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۰-۰۱۵-۲

www.ferdosbook.com

فهرست مطالب

بخش اول

وضع سیاسی و اجتماعی و علمی و ادبی ایران از آغاز عهد اسلامی

تا پایان قرن سوم هجری

۷۸-۱۷

فصل اول

وضع سیاسی و اجتماعی و دینی ایران از پایان

شاهنشاهی ساسانی تا آغاز پادشاهی سامانی

۳۲-۱۹

۱۹-۲۰	انقراض دولت ساسانی
۲۰-۲۱	تشکیل حکومت اسلامی و فتح ایران
۲۱-۲۲	نهضت شعویان
۲۳-۲۴	قیام ابومسلم مرورودی
۲۴-۲۵	قیام‌های نظامی و دینی

۳- شاعران بزرگ پارسی‌گوی از میانه قرن پنجم

۳۲۲-۵۰۷

تا اوایل قرن هفتم هجری

۳۲۲-۳۰

۱- فخرالدین گرگانی

۳۳۰-۴۴

۲- اسدی

۳۴۴-۹

۳- قطران

۳۴۹-۵۵

۴- ازرقی

۳۵۵-۷۰

۵- ناصر خسرو

۳۷۰-۸۰

۶- مسعود سعد

۳۸۰-۸۲

۷- مختاری

۳۸۲-۹۱

۸- معزی

۳۹۱-۹۹

۹- خیام

۳۹۹-۴۰۶

۱۰- عمیق

۴۰۶-۱۷

۱۱- سنایی

۴۱۷-۲۳

۱۲- رشید و طواط

۴۲۳-۲۸

۱۳- صابر

۴۲۸-۳۲

۱۴- جبلی

۴۳۲-۴۰

۱۵- انوری

۴۴۰-۴۶

۱۶- قوامی رازی

۴۴۶-۵۱

۱۷- اثیر اخسیکتی

۴۵۱-۵۷

۱۸- مجیر

۴۵۷-۶۳

۱۹- جمال‌الدین اصفهانی

۴۶۳-۷۰

۲۰- ظهیر فاریابی

۴۷۰-۷۲

۲۱- فلکی شروانی

۴۷۲-۸۲

۲۲- خاقانی

- ۲۳- نظامی گنجیه‌یی ۴۸۲-۹۱
- ۲۴- عطار ۴۹۱-۵۰۳
- ۲۵- کمال‌الدین اسمعیل ۵۰۳-۵۰۷
- ۴- نثر پارسی و نویسندگان بزرگ از میانه قرن پنجم تا اوایل قرن هفتم هجری ۵۰۷-۵۷۳
- رواج نثر پارسی ۵۰۷-۵۰۹
- سبک نثر پارسی ۵۰۹-۱۶
- ۱- ابوالفضل بیهقی ۵۱۶-۱۸
- ۲- هجویری ۵۱۸-۱۹
- ۳- عنصرالمعالی کیکاوس ۵۱۹-۲۲
- ۴- خواجه نظام‌الملک ۵۲۲-۲۶
- ۵- خواجه عبدالله انصاری ۵۲۶-۲۷
- ۶- محمد غزالی ۵۲۷-۳۲
- ۷- ابن بلخی ۵۳۲-۳۴
- ۸- احمد غزالی ۵۳۴-۳۶
- ۹- عین‌القضات ۵۳۶-۴۲
- ۱۰- ابوالمعالی نصرالله ۵۴۲-۴۴
- ۱۱- حمیدالدین بلخی ۵۴۴-۴۶
- ۱۲- نظامی عروضی ۵۴۶-۴۹
- ۱۳- بدیع جونی ۵۴۹-۵۰
- ۱۴- بهاء‌الدین بغدادی ۵۵۰-۵۲
- ۱۵- محمد بن منور ۵۵۲-۵۴
- ۱۶- ظهیری ۵۵۴-۵۷
- ۱۷- وراونی ۵۵۷-۶۰

- ۵۶۰-۶۳ ۱۸-راوندی
 ۵۶۳-۶۴ ۱۹-ناصر بن ظفر
 ۵۶۴-۶۷ ۲۰-افضل الدین کرمانی
 ۵۶۷-۷۰ ۲۱-صوفی
 ۵۷۰-۷۳ ۲۲-شمس قیس

د- تازی گویان ایران از میانه قرن پنجم

- ۵۷۳-۵۷۶ تا اوایل قرن هفتم
 ۵۷۳-۴ الباخری
 ۵۷۴-۵ خطیب تبریزی
 ۵۷۵ طغرائی
 ۵۷۵-۶ انوشروان بن خالد
 ۵۷۶ الایوردی

مقدمه

کتابی که اکنون با عنوان «تاریخ ادبیات ایران» (جلد اول) تقدیم خواننده گرامی می‌شود، خلاصه‌یی است از دو مجلد اول کتاب دیگر من به نام «تاریخ ادبیات در ایران و در قلمرو زبان فارسی». از این کتاب اخیر (یعنی تاریخ ادبیات در ایران و...) در هنگام نشر این خلاصه سه جلد انتشار یافته بود و جلد چهارم آن (قرن نهم و آغاز قرن دهم هجری) چند گاهی بود که تحت طبع بود.

موضوع این مجلد، تاریخ ادبی ایران از آغاز عهد اسلامی تا اوایل قرن هفتم هجری یعنی تا دوران حملات تاتار و مغول است. علت اقدام به این تلخیص آن بود که «تاریخ ادبیات در ایران» اندک اندک به گونه‌یی از تفصیل گراید که فقط به کار محققان تاریخ فرهنگ و علوم و ادبیات ایران می‌آمد و به کلی از حوصله وقت و اطلاع دانشجویان دانشگاه‌ها و مدارس عالی بیرون بود، و همین تفصیل بعضی از همکاران محترم را چند بار به تهیة تلخیص‌هایی از آن وادار کرد و برآن داشت که آنها را به طریق پلی‌کپی بین دانشجویان توزیع کنند و این تلخیص‌ها و تکثیرهای گوناگون غالباً مقرون به حذف‌ها و گسیختگی‌ها و سهوها و خطاهایی بود که مسلماً کتاب را از نظم فکری دور می‌ساخت و کار تعلیم و تعلم را مختل می‌کرد.

از این روی به پیشنهاد بعضی از دوستان و همکاران برآن شدم که

تلخیص این کتاب را هم خود برعهده و یا زیر نظر خود گیرم و کاری کنم که در عین کوتاه کردن مطالب نه به نظم فکری که در تدوین این کتاب داشتم آسیبی رسد و نه شماره صحایف چندان باشد که یادگیری را برای دانشجویان و طالبان ادبیات فارسی دشوار سازد، و پیداست که در چنین حالی ذکر مآخذ و یا ورود در مباحث طولانی در این خلاصه امکان‌پذیر نبود و با این حال کوشش شد آنچه مستقیماً مربوط به کلیات نظم و نشر هر دوره است مشروح‌تر و آنچه مربوط به مقدمات است کوتاه‌تر باشد، ولی همه فصول اساسی کتاب همچنان برجای خود بمانند و این خلاصه بر همان اساسی فراهم آید که اصل کتاب بر آن نهاده شده است.

از خواننده گرامی توقع دارد که برای دست یافتن بر مآخذ مربوط به هر یک از مباحث کتاب اگر خواست به اصل آن یعنی به «تاریخ ادبیات در ایران و...» مراجعه کند و همواره در نظر داشته باشد که مقصود از تهیه این تلخیص ایجاد سهولت در یادگیری است نه طرح مطالب جدید برای بحث و تحقیق.